
Objectius i presentació general

Aquesta assignatura (quatrimestral) té un doble objectiu: familiaritzar l'estudiant amb els instruments d'anàlisi propis de les Relacions Internacionals i donar-li informació sobre esdeveniments internacionals. Aquesta informació (seleccionada) ajudarà l'estudiant, d'una banda, a conèixer fets i, d'altra, a examinar aquests fets dins d'un marc analític.

El curs s'ha dividit en tres grans blocs: Teoria i Conceptes, Sistema Internacional i Societat Internacional Global (1945-1996). Cadascun d'aquests blocs, al seu torn, està dividit en diverses lliçons o temes, fins a un total de 20. No tots els temes tindran un tractament idèntic (en termes d'hores de classe).

Els estudiants hauran de fer una sèrie de lectures obligatòries, indicades al programa. Les lectures, juntament amb la matèria donada a les classes, constituïran l'objecte de l'examen final. Per a l'actualització dels temes es recomana el seguiment d'alguns anuaris (vegi's apartat final amb obres de referència).

PART I. TEORIA I CONCEPTES

Tema 1. Les relacions internacionals com àrea d'estudi

1. La problemàtica internacional: guerra i pau
2. Origen de la disciplina: l'impacte social i intel·lectual de la I guerra mundial
3. Origen anglosaxó de la disciplina: el marc de les ciències socials
4. Substrat idealista de la disciplina: institucionalització i seguretat col·lectiva

Tema 2. La teoria internacional: les grans tradicions de pensament

1. Tradició hobbesiana: anarquia o estat de naturalesa
2. Tradició grociana: ordre o societat d'estats
3. Tradició kantiana: emancipació o comunitat mundial

Tema 3. Grans aproximacions a les relacions internacionals

1. Paradigmes, mapes mentals o imatges del món
2. Realisme i anàlisi de la guerra freda
3. El transnacionalisme i els problemes globals
4. L'estructuralisme i el sotsdesenvolupament

Tema 4. La societat internacional actual

1. Objecte d'estudi de les relacions internacionals
2. Societat d'estats i societat transnacional
3. Anarquia versus ordre
4. Mecanismes d'ordre internacional
5. Fragmentació versus globalisme

PART II. SISTEMA INTERNACIONAL

Tema 5. El sistema internacional: instrument d'anàlisi

1. Definició i elements del sistema (actors, estructura, dinàmica i regles)
2. Ambit geogràfic: sistema obert o parcial versus sistema tancat o mundial
3. Sistema de valors: sistema homogeni versus sistema heterogeni
4. Nivells d'anàlisi: subsistemes geogràfics i subsistemes funcionals

Tema 6. Els actors del sistema internacional

1. Definició d'actor internacional
2. Tipologia clàssica (estats, organitzacions internacionals i forces transnacionals)
3. Altres tipologies

Tema 7. L'estat: el sistema d'estats

1. Igualtat jurídica: sobirania i territori
2. Desigualtat en el sistema d'estats: capacitat i poder internacional
3. Recursos tangibles i intangibles
4. La transformació del poder internacional a finals del segle XX: el poder "suau"

Tema 8. Les potències del sistema

1. La jerarquia en el sistema d'estats: l'exercici del poder internacional
2. Les potències diplomàtiques tradicionals
3. El concepte de potència internacional en l'actualitat: el control del poder estructural

4. El fenomen de les superpotències al món nuclear
5. Diversificació del fenomen: potència hegemònica, gran potència, potència mitjana i potència regional

Tema 9. Les organitzacions internacionals

1. Definició d'organització internacional (intergovernamental)
2. Origen i desenvolupament del fenomen
3. Tipologies: abast geogràfic, finalitat funcional
4. Estructura i mecanismes de presa de decisions
5. Regionalisme i organitzacions internacionals

Tema 10. Les forces transnacionals

1. Definició i tipologia de les organitzacions no governamentals (ONGs)
2. Els grans àmbits d'actuació de les ONGs: drets humans, medi ambient, desenvolupament i ajut humanitari
3. Definició d'empresa transnacional
4. Impacte de les empreses transnacionals en la societat internacional

Tema 11. L'estructura del sistema internacional

1. Polaritat o distribució del poder
2. Tipologia: sistema unipolar, bipolar i multipolar
3. Policentrisme versus polaritat
4. Estabilitat i canvi en el sistema

Tema 12. La dinàmica del sistema internacional: conflicte

1. La noció de conflicte
2. La violència en la societat internacional
3. Tensions, crisis i guerra
4. Trets característics dels conflictes armats (1945-1996)

Tema 13. La dinàmica del sistema internacional: cooperació

1. La noció de cooperació
2. Àmbits de cooperació (polític, militar, econòmic)
3. Formes de cooperació: formal versus informal, bilateral versus multilateral, pública versus privada
4. L'ajut oficial per al desenvolupament
5. La noció d'integració: definició i tipologia

PART III. LA SOCIETAT INTERNACIONAL GLOBAL (1945-1996)

Tema 14. Gènesi de l'actual sistema internacional

1. Gènesi de les grans dinàmiques del sistema
2. L'organització universal (Nacions Unides): Carta de San

Francisco

3. El sistema econòmic internacional: Bretton Woods
4. La fractura Est/Oest: Conferència de Ialta
5. La fractura Centre/Periferia: Conferència de Bandung

Tema 15. Nacions Unides

1. Gènesi de l'organització: San Francisco
2. Finalitat multifuncional
3. Principis i propòsits: la Carta de les Nacions Unides
4. Estructura institucional
5. Mecanismes de presa de decisions

Tema 16. Nacions Unides: àmbits d'actuació

1. Pau i seguretat internacionals
2. Mecanismes prevists a la Carta (capítols VI i VII)
3. Les operacions de manteniment de la pau
4. Progrés econòmic i social, desenvolupament
5. Drets humans

Tema 17. Erosió i transformació del sistema: Fractura Est/Oest

1. Conformació dels blocs: guerra freda
2. Relacions USA-URSS (armes nuclears)
3. Policentrisme (França, R.P. Xina)
4. Paneuropeisme (*Ostpolitik*, CSCE)
5. Gorbatxev i la desaparició del bloc de l'Est

Tema 18. Erosió i transformació del sistema: Fractura Centre/Periferia

1. L'aparició del Tercer Mon: Bandung i el Moviment dels No Alineats
2. L'organització político-econòmica de la perifèria: el Nou Ordre Econòmic Internacional
3. L'impacte del petroli
4. La fragmentació de la perifèria
5. La perifèria com força ideològico-cultural: islamisme

Tema 19. Erosió i transformació del sistema: Interdependència econòmica

1. Institucions internacionals (FMI, BM, GATT)
2. Petroli i crisi de Bretton Woods
3. L'avenç vers el multipolarisme (CEE, Japó, Alemanya)
4. Regionalisme versus globalisme

Tema 20. La nova societat internacional: la postguerra freda

1. L'estructura del sistema: tendències d'un procés en curs

2. Reformulació de la seguretat o nova agenda internacional: medi ambient, drets humans, identitat, migracions
3. La perifèria oblidada: el continent africà
4. Nacions Unides: els desafiaments del segle XX

Lectures obligatòries

BARBE, E., *Relaciones Internacionales*, Madrid, Tecnos, 1995. Aquest llibre serveix de manual per al conjunt de l'assignatura. També recull una serie de lectures complementàries (breus textos d'ordre polític o analític) que hauran de fer-se al llarg del curs seguint les instruccions del professor. En cadascun dels capítols hi ha bibliografia complementària sobre els temes del programa.

SALOMON, M., "Les Nacions Unides", *Estudis Internacionals*, nº 7, Bellaterra, Centre d'Estudis sobre la Pau i el Desarmament i Centre Unesco de Catalunya, 1995.

AA.VV., *Dossier de Lectures: Relaciones Internacionales*, Bellaterra, 1996 [pot adquirir-se al Servei de Fotocòpies]. Les lectures d'aquest dossier estan relacionades amb la part III del programa.

Classes pràctiques i sistema d'avaluació

Les pràctiques de l'assignatura (6 sessions) estaran dedicades a l'anàlisi en profunditat d'un estudi de cas (durant el curs 1996-97 es tractarà un conflicte internacional), fent ús de documents, mapes, etc.

En acabar el període lectiu, hi haurà un examen final, en les dates fixades per la facultat. El temari de l'examen final inclourà la totalitat del programa, les lectures i les classes pràctiques.

Obres de referència (anuaris, atles, documents):

AA. VV., *L'état du monde. Annuaire économique et géopolitique mondial*, París, La Découverte, (trad. castellana Akal).

Banco Mundial, *Informe sobre el Desarrollo Mundial 19--*, Washington, Banco Mundial.

BOYD, A., *An Atlas of World Affairs*, Londres, Routledge, 1991 (9ª ed.).

CARRILLO SALCEDO, Juan Antonio (comp.), *Textos básicos de Naciones Unidas*, Madrid, Tecnos, 1982.

Centro de Investigación para la Paz (CIP), *Anuario del CIP. Conflictos y dilemas de la sociedad internacional*, Madrid,

CIP/Icaria.

CIDOB, *Anuario internacional CIDOB*, Barcelona, CIDOB.

CHALIAND, G. i RAGEAU, J.P, *Atlas stratégique et géopolitique*, Brussel.les, Complexe, 1994 [trad. castellana Alianza, 1986].

IFRI, *Ramses. Rapport annuel mondial sur le système économique et les stratégies*, París, IFRI.

MESA, Roberto (comp.), *La sociedad internacional contemporánea. Documentos básicos* (2 vols), Madrid, Taurus, 1982.

OSMANCZYK, E.J. (ed.), *Encyclopedia of the United Nations and International Agreements*, Londres, Taylors & Francis, 1990 (trad. castellana FCE, 1976).

PLANO, Jack i OLTON, Roy, *The International Relations Dictionary*, Santa Bárbara, ABC-CLIO, 1988.

PNUD, *Informe sobre el Desarrollo Humano. 19--*, México, FCE.

SIPRI, *SIPRI Yearbook 19--*, SIPRI/Oxford U.P.